

Fényes Hajnalka

A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban
A nők hátrányainak felszámolódása?

Fényes Hajnalka

A nemi sajátosságok különbségének
vizsgálata az oktatásban

A nők hátrányainak felszámolása?

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press

2010

A kötet megjelenését az OTKA PUB-K 82947 pályázat támogatta.

Lektorálta: Dr. Pusztai Gabriella

© Debreceni Egyetemi Kiadó – Debrecen University Press, beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

ISBN 978-963-318-026-6

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének a tagja
Felelős kiadó: Dr. Virágos Márta főigazgató
Felelős szerkesztő: Bálint Ágnes
Borítóterv: Szabó Péter
Tördelés, tipográfia: Hegedüs Béla
Készült a DE sokszorosítóüzemében, 2010-ben

Tartalom

Köszönetnyilvánítás	9
1. Bevezetés	11
1.1. Kezdő gondolatok és kutatási kérdések	11
1.2. A nők előnyei és hátrányai az oktatásban, általános megközelítésben. Jellegzetes státusinkonzisztencia (feszültség) a nők munkaerőpiaci helyzete és iskolázottsága között	15
1.3. Az adatbázisok, a vizsgálati térség jellemzői, oktatás és regionalitás, a „Regionális Egyetem” koncepció	23
2. Történeti háttér	31
2.1. Nők a magyar oktatásban	31
2.2. A nők és a munkaerőpiac történeti aspektusból	40
2.2.1. A nők helyzete a munkaerőpiacon Magyarországon az 1900-as évektől 1989-ig	40
2.2.2. A nők munkaerőpiaci helyzete az 1989-es rendszerváltás utáni Magyarországon	43
2.2.3. A nők alacsonyabb keresetének okai, avagy miért kisebb a nők oktatásának megtérülése?	46
2.3. A nők társadalmi mobilitása Magyarországon	51
2.4. Összegzés	54
3. A férfihátrány hipotézis: a férfiak és nők társadalmi háttérének különbségei az oktatásban	57
3.1. A férfihátrány hipotézis, elméleti háttér	57
3.2. A kulturális, anyagi és társadalmi tőkék mérése	61
3.3. A férfiak és nők társadalmi háttére a felsőfokú oktatásban	63
3.3.1. A férfiak és nők kulturális háttére	63
3.3.2. A férfiak és nők anyagi háttére	66
3.3.3. A hallgatók állandó lakhelye	68
3.3.4. A kapcsolati tőkék nemi különbségei	68
3.4. A férfiak és nők társadalmi háttére a középfokú oktatásban	75
3.4.1. A férfiak és nők társadalmi háttérének különbségei az érettségit adó képzésben	75
3.4.2. A férfiak és nők társadalmi háttérének különbségei a szakmunkásképzésben	76
3.5. Összegzés: Férfihátrány hipotézis	80

3.6. A férfiak és nők „saját” (szerzett) kulturális tőkéjének különbségei az oktatásban	83
3.6.1. Olvasási szokások nemenként a középiskolások körében	83
3.6.2. A „saját” (szerzett) kulturális tőke nemi különbségei a felsőfokú képzésben	84
3.6.3. Összegzés: „Saját” (szerzett) kulturális tőke	89
4. Horizontális és vertikális szegregáció az oktatásban nemek szerint	91
4.1. A szegregáció okai: elméleti háttér	91
4.2. A nemek szerinti horizontális szegregáció az oktatásban	96
4.3. A nemek szerinti vertikális szegregáció az oktatásban	102
4.4. A horizontális és vertikális szegregáció megjelenése egy regionális mintában – hipotézisek és eredmények	106
4.5. Összegzés	115
5. Férfiak és nők térbeli kötődésének különbségei a felsőfokú intézményválasztásban és a tervezett lakóhelyben	117
5.1. A lokális kötődésről és identitásról általában	117
5.2. Hipotézisek és eddigi eredmények	119
5.3. Egy határmenti térség hallgatóinak térbeli kötődése	122
5.4. A férfiak és nők térbeli kötődésének különbségei	124
5.5. Összegzés	131
6. Az eltérő nemi szerepekkel kapcsolatos viselkedés a felsőfokú jelentkezésben és intézményválasztásban	133
6.1. Nemi szerepek, nemi sztereotípiák	133
6.2. Miért élnek tovább Magyarországon továbbra is a hagyományos szereptartalmak, a gazdasági és társadalmi változások ellenére?	135
6.3. Nők karrier-jellemzői és a nemi szerep orientáció	136
6.4. A felsőoktatási jelentkezési, intézmény- és szakválasztási motivációk nemek szerinti eltérései	137
6.5. Összegzés	139
7. Munkaattitűdők és munkatapasztalatok nemi különbségei a felsőoktatásban	141
7.1. Hipotézisek	144
7.2. Munkaattitűdők nemi különbségei	146
7.3. Tanulmányok alatt végzett munka, és egyéb munkavégzéshez kapcsolódó kérdésekre adott válaszok nemi különbségei	150
7.4. Összegzés	154

8. Nemi különbségek az informális tanulásban	157
8.1. Az informális tanulás fogalmi tisztázása, és az informális tanulás jegyei	157
8.2. Az informális tanulás és a „rejtett tanterv”	160
8.3. Az informális tanulás sajátossága a felsőoktatásban	162
8.3.1. A tanulás világa	162
8.3.2. A szabadidő világa	163
8.3.3. A munka világa	163
8.4. Az informális tanulás mérése	165
8.5. Nemi különbségek az informális tanulás szinterein való részvételben, a felsőoktatásban	167
8.6. Összegzés	170
9. Fiúk és lányok iskolai eredményessége és a férfihátrány hipotézis	171
9.1. Az eredményesség mérése	171
9.2. Az eredményességre ható tényezők szerepe	173
9.3. Fiúk és lányok eredményessége az iskolában	174
9.4. A kompetenciaterületek nemi különbségei	176
9.5. A lányok nagyobb középiskolai eredményességének okai	178
9.6. Hipotézisek	181
9.7. Eredmények az eredményesség nemi különbségeire (a háttér kiszűrése nélkül)	182
9.8. Regressziós eredmények a felsőfokú eredményesség nemi különbségeire, a társadalmi háttér kiszűrése előtt és után	185
9.9. Összegzés	196
10. Összegzés, további kutatások	197
Függelék	207
Hivatkozott irodalom	215